

Het raadsel van gelijkenissen

Marten van Valckenborch, *De gelijkenis van de zaaier*

“Hij sprak in allerlei gelijkenissen tot hen...”
(Mat. 13:3) ▶

Er is een moment geweest dat Jezus ging onderwijzen door middel van gelijkenissen, zo vertelt Matteüs. En hij gebruikt dan het woord ‘parabolè’, waarin ons woord ‘parabel’ doorklinkt. Een parabel is een vertelling over iets wat niet echt gebeurd is, maar waarin wel een les of boodschap doorklinkt.

In hoofdstuk 13 van zijn evangelie heeft Matteüs voor ons zeven van die parabellen of gelijkenissen samengebracht. Opvallend, dat aantal! Zeven is in de Bijbel het getal van de volheid. Matteüs wil hiermee zoiets zeggen als: deze zeven gelijkenissen sámen bevatten het volle onderwijs over het Koninkrijk van de hemel. De verschillende dingen die je daarvoor moet weten zijn samengebracht in deze zeven vertellingen.

In die vertellingen gebruikt Jezus dan beelden uit het dagelijkse leven van toen. Hierdoor kunnen de mensen die luisteren makkelijk begrijpen wat Jezus zegt.

En toch is er iets aan de hand.

Geheim

Tot twee keer toe vragen de discipelen de Here Jezus om hun een gelijkenis uit te leggen. En dat doet Hij dan. Zo krijgen ze een uitleg over de gelijkenis van de zaaier en van het onkruid. Maar ze zetten hun vraagtekens erbij dat Jezus dit zo doet. Want als zij een gelijkenis al niet begrijpen, waarom geeft Hij dan op deze manier onderwijs? Ze vinden dat Jezus het voor de mensen die staan te luisteren maar moeilijk maakt.

En dat is ook zo. Een gelijkenis is een makkelijk verhaaltje; iedereen die oren heeft, kan het horen. Het is geen geheimtaal, om zo te zeggen. Maar toch moet je moeite doen om de boodschap te begrijpen. Die lijkt verstopt te zitten. Waarom doet Jezus dat? En dan krijgen ze een verrassend

antwoord. Jezus zegt namelijk: “Het is jullie gegeven de geheimen van het Koninkrijk van de hemel te kennen, maar hun niet” (Mat. 13:11).

Het Koninkrijk van de hemel is een geheim. Jezus gebruikt het woord ‘mysterion’, daar zit ons woord ‘mysterie’ in. Maar Hij bedoelt niet te zeggen dat het Koninkrijk van God iets geheimzinnigs is, iets mysterieus. Iedereen kan horen wat Jezus erover zegt. Daar is absoluut geen speciale opleiding of een speciale inwijding voor nodig. Niemand kan zeggen: dit is voor mij onbegrijpelijke taal. Of: ik heb geen idee waar hij het over heeft, ik kan het niet snappen, dit gaat boven mijn pet.

En toch is er iets aan de hand.

Schifting

De gelijkenissen bewerken namelijk dat er een soort shifting plaatsvindt. Er komt een tweedeling aan het licht. Het is een schiftende manier van spreken, zou je kunnen zeggen. Meer dan het gewone spreken roept het spreken in gelijkenissen reacties op. Positief, maar ook negatief. Het roept dan irritaties op. Zo van: ‘Heeft Hij niet meer te vertellen dan dit?’ Gelijkenissen hebben in zich dat je makkelijk kunt afhaken.

Dat deden de discipelen niet. Zij vroegen de Here Jezus naar de uitleg van een gelijkenis.

En precies dát moet je doen om het onderwijs van de gelijkenis te pakken. Een gelijkenis is compact onderwijs. Om het moeilijk te zeggen: een gelijkenis geeft geen verdunning (versimpeling), maar een verdichting van de boodschap (G. van den Brink). Dit betekent dat je moeite moet doen. Dat je leerling moet willen zijn. Als je dat niet doet, dan hoor je de gelijkenis wel, maar dan hoor je de boodschap niet.

Een gelijkenis is een
makkelijk verhaaltje;
toch moet je
moeite doen om
de boodschap te
begrijpen. Die lijkt
verstopt te zitten

Dan klinkt het als een simpel verhaaltje. Iets waar je je schouders over ophaalt. En zo komt er een tweedeling aan het licht. De gelijkenis bewerkt aan de ene kant dat mensen meer inzicht krijgen; dat hun kennis meer en meer verdiept. En aan de andere kant dat zelfs het beetje kennis dat ze hebben verdampt en wegvloeit, dat mensen nog meer afhaken, zich nog meer verzetten. In de woorden van de Here Jezus: “Wie heeft, hem zal nog meer gegeven worden, en wel in overvloed; maar wie niets heeft, hem zal zelfs het laatste worden ontnomen” (Mat. 13:12).

De discipelen lijken op wat Jezus in de gelijkenis noemt: **het zaad** **dat in goede aarde valt**

Ligt het aan God?

Op hun vraag naar het waarom van gelijkenissen kregen de discipelen van Jezus een verrassend antwoord. Het is jullie gegeven. Door God, kun je dan aanvullen. En het is op dit punt dat wij zouden willen doorvragen. Want hoe zit dat nu? Het komt aan op geloof. Maar dat moet je gegeven worden. Dan kan iemand er toch niets aan doen dat hij de geheimen van het Koninkrijk niet kent? Dat hij of zij het niet ziet? Dat hij of zij het niet gelooft? Dan is het hem of haar niet gegeven. Maar dan kan die er toch niets aan doen? Dan ligt het toch aan God?

Drie voorbeelden

Op deze vraag geeft Jezus antwoord in zijn uitleg van die eerste gelijkenis over de zaaier. Want de zaak heeft twee kanten die je náást elkaar moet laten

staan. De discipelen vroegen bij de Here Jezus naar uitleg van de gelijkenissen. Daardoor werd hun kennis verdiept. Zo konden zij het onderwijs in die gelijkenis ontvangen. Maar dat ging niet buiten de discipelen zélf om. Het was hún reactie. En daarmee lijken de discipelen op wat Jezus in de gelijkenis noemt: het zaad dat in goede aarde valt. Ze doen moeite, ze overdenken, ze vragen door. Maar daarvóór noemt Jezus drie voorbeelden waarbij het zaad niet in goede aarde valt. In het eerste voorbeeld is het zaad op de weg gezaaid. Het valt op een harde bodem. Er is sprake van een je afslui-

ten voor de boodschap van de gelijkenis. Dat doe jij zelf. En daardoor kan de Boze het zaad wegnemen.

In het tweede geval is het zaad gezaaid op rotsachtige grond met een heel dun laagje aarde. Dan is er sprake van oppervlakkigheid. Je hoort de boodschap, maar je doet verder geen moeite. Je bent er niet mee bezig. Je leest niet of nauwelijks in de Bijbel. Je gaat niet of nauwelijks naar de kerk. Waardoor je niet meer gevoed wordt door de verkondiging van Gods Woord. Ook dat doe jij dan zelf. Daar ben jij verantwoordelijk voor.

En als derde is er zaad dat tussen de distels terechtkomt. Jezus zegt: Het gaat hier om mensen die wel geloven, maar dan gewoon verder leven en het daardoor laten gebeuren dat hun geloof verstikt wordt. En er zijn twee dingen die ons geloof verstikken. In de eerste plaats: zorgen. Zorgen kunnen

je op een bepaalde manier verblinden. Je levensmotto wordt dan zoiets als: ervoor zorgen dat je zo weinig mogelijk zorgen hebt. En als dat eenmaal je levensmotto is – wat een keuze is! –, dan draait daar alles om, en werkt dat verstikkend als het gaat om het woord van het Koninkrijk. In de tweede plaats kan rijkdom je geloof verstikken. Rijkdom geeft je het gevoel dat je het leven in de greep hebt. Dat het veiligheid geeft, ruimte, vrijheid. En dan wordt je levensmotto: zoveel mogelijk aardse schatten vergaren. Als je daarvoor kiest, als je je daardoor laat leiden, dan verstikt je geloof. Dan raakt dat woord van het Koninkrijk op de achtergrond. Daar kun je God niet de schuld van geven. Het komt door de keuzes die jij maakt.

Verwondering

In de kerk wordt het evangelie verkondigd. Niet geheimzinnig, niet moeilijk. Elke zondag klinkt de boodschap dat al je zonden je door God vergeven zijn, om de verdienste van Christus. En als je dat aanneemt, dan is dat iets om je over te verwonderen. Want waarom heeft God het mij gegeven? Dat ik in die eenvoudige vertellingen van de Here Jezus niet een simpel verhaaltje hoor, maar het onderwijs over het Koninkrijk. En dat ik mag weten dat dat Koninkrijk voor mij geopend is. Dat ik dóórvraag, dóórleer. Elke dag als ik uit de Bijbel lees. Elke zondag als het evangelie verkondigd wordt. Wat een wonder! ■

Voor dit Schriftlicht heb ik gebruik gemaakt van:

B. Oosterom, *Kernteksten uit de gelijkenissen*, Kampen 2000; G. van den Brink, *Matteüs, Deel II*. Amsterdam 1994. Het onderwijs van de Here Jezus over het spreken in gelijkenissen klinkt in onze belijdenis door in met name Zondag 31 van de Heidelbergse Catechismus en DL hfst. 1, art. 3-5.